

Aszklépiosz megjelenítése a Szépművészeti Múzeum két XIX. századi horvát festményén

A görög mitológiában a gyógyítás istenségé-
ként tisztelt Aszklépiosz (latinul Aesculapius)
ábrázolása az antik kor óta ugyancsak elter-
jedt, sőt a görög istenség kígyós botja az évszáz-
adok során az orvoslás szimbólumává, mára
annak piktogramjává, logójává vált.

A görög mítoszok szerint Aszklépiosz Apol-
lón és egy királynő gyermeke volt, akit Khe-
irón kentaur nevelt híres orvossá. Tudományát
átadta gyermekeinek, így lett Hügieia az egész-
ség istennője, míg Panakeia a gyógyszerkészí-
tésé, míg Machaón a sebészet, Podaleiriosz pe-
dig a belgyógyászat megalapítója. Mivel holta-
kat is feltámasztott, Zeus mint a világrend fel-
forgatóját villámmal sújtotta agyon, majd iste-
ni rangra emelkedve az Olümposzra került.

A budapesti Szépművészeti Múzeum gyűj-
teményében felfigyeltünk két historizáló horvát
festményre, amelyek témája kapcsolatban áll a
gyógyító istenséggel. A múzeum jobbára rak-
tárban tartott nagyméretű festményeinek előé-
letéről annyi tudható, hogy mindkettő eredeti-

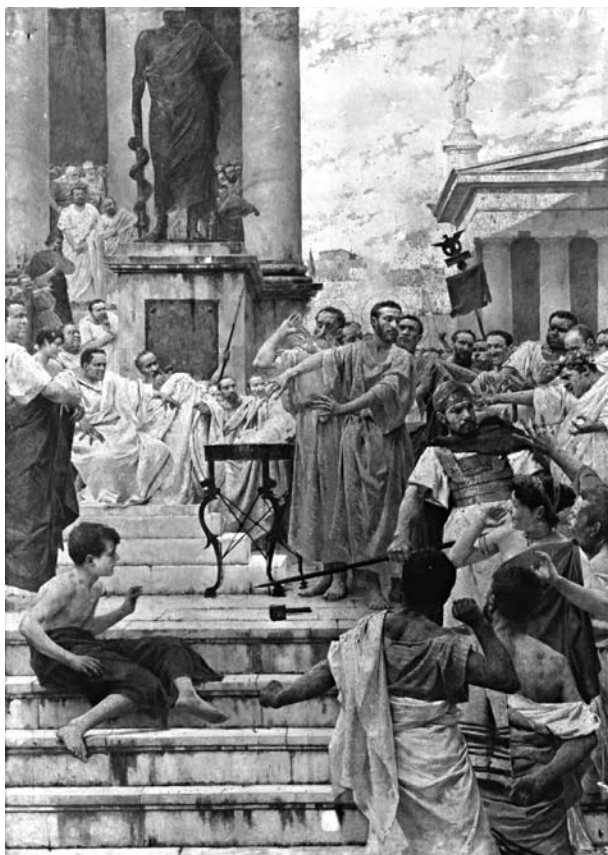
leg a zágrábi kultuszminisztérium palotájának
díszterme számára készült, majd a Millennium
alkalmával megrendezett budapesti Horvát
Képzőművészeti Kiállításon sikerrel szerepelt,
és a magyar állam ekkor vásárolta meg – a még
csupán terveken létező – budapesti Szépművé-
szeti Múzeum számára. A két festmény része
annak az ikonográfiai programnak, amelyet dr.
Isidor Krsnjavi, a Zágrábi Egyetem klasszikus
archeológia és művészettörténet tanszékének
professzora, 1891-től a horvát kormány vallás-
és oktatásügyi államtitkára alkotott meg. Dr.
Krsnjavi államtitkár Hermann Bollé építész
kérte fel a kulturális osztály palotájának átépí-
tésére és az ún. *Arany Terem* kialakításra, amely-
nek oldalfalait a horvát történelem eseményeit
felelevenítő, a Budapestre került festményekhez
hasonló léptékű festmények díszítik. A zágrábi
palota dísztermében jelenleg látható hét mű-
ből álló képsorozat ikonográfiájának közös tör-
ténelmi múltunk következtében magyar vo-
natkozásai is vannak. Az Arany Teremben

Celestin Medovičtól (Kuna, 1857 – Sza-
rajevó, 1920) négy képet láthatunk: *A
horvátok bevonulása új hazájukba*, *A spa-
latói zsinat*, *Zvonimir király eljegyzi Ilona
magyar királynőt*, *Nápolyi László korona-
zása*. A zágrábi palota dísztermének
további három festményét egy-egy
művész alkotta: Bela Cikos-Sessia (Csi-
kos Béla, Eszék, 1864 – Zágráb, 1931) *A
horvátok megkeresztelkedése*, Oton Ive-
ković *A horvát főurak békecsókot váltanak
Könyves Kálmán királlyal* és Vlaho Bu-
kovac (Cavtat, 1855 – Prága, 1922) *Él-
jen a király!*

E rövid kitérő után nézzük meg kö-
zelebbről a Budapesten lévő két horvát
festményt. A római és firenzei festészeti
előtanulmányok után 1888 és 1893 kö-
zött a Münchener Akadémián Wágner
Sándor professzor osztályába járó Ce-
lestin Medovič a *Négy szerémi vértanú a
bírótság előtt* című képének témájául a Di-

1. ábra. Arany Terem, Zágráb

2. ábra. Celestin Medovi: Négy szerémi vértanú a bíróság előtt, 1895. Budapest, Szépművészeti Múzeum, olaj, vászon, 300×220 cm

ocletianus császár alatti keresztényüldözéseket választotta. A Száva-parti város, Sirmium (ma Sremska Mitrovica) egykor római császári székhely volt. Itt szenvedett vértanúságot 293. november 4-én az a négy pannóniai kőfaragó, akik a szentek életével foglalkozó irodalomban *A négy megkoszorúzott szent* (*Passio SS. Quattuor Coronatorum*) elnevezéssel szerepelnek. A szerzetesi fogadalmat tett Celestin Medović festménye azt a sorsdöntő jelenetet ábrázolja, amikor Claudius, Castorius, Symphorianus és Nicostratus megtagadják az Aesculapius istenség szobra előttti áldozat bemutatását. A vértanúk földi maradványai Rómában az emlékükre emelt templomban vannak elhelyezve, kultuszuk érdekes módon talán ezért nem kapott a Kárpát-medencében akkora hangsúlyt, mint a pannóniai, savariai (szombathelyi) születésű Szent Márton püspöké.

A másik kép szerzője Vlaho Bukovac a párizsi École des Beaux-Arts-ban Alexandre Cabanel irányításával folytatta művészeti tanulmányait. A budapesti közgyűjteménybe került alkotásának címe *Raguzai nő* (*Dubravka*), ame-

lyet a híres raguzai költő, Ivan Gundulić pásztorjátékától kölcsönzött. A festmény jobb oldalán az a jelenet látható a darabból, amelyen a városállamot megszemélyesítő pásztorlány és a külső ellenséget szimbolizáló szatír küzd egymással. A nagyméretű, sokalakos kompozíció bal oldalán a Rektorpalota loggiája szerepel, amelyet – mintegy a színdarab közönségeként – Raguza különböző századokban élt tudósai és művészei népesítenek be. A kiválóságok között szerepel többek között a színjáték szerzője, Gundulić és díszpáholyának háttal támaszkodva Giorgio Baglivi, raguzai származású anatómus és fiziológus, aki a római egyetemen tanítva számos orvostudományi könyvvvel szerzett nevet magának. Aszklépiosz az utolsó arkádívet tartó féloszlop fejezetén tűnik fel. Pietro da Milano (működött 1431 és 1473 között) szemléletes domborművéről készült közeli felvételen jól kivehető a felirattal is jelölt szakállas Aszklépiosz, aki orvosi laboratóriumában ülve két ajándékot hozó férfit fogad. A Raguzai Köztársaság vezetőinek székhelyéül szolgáló palota oszlopfőjére feltehetően azért került Aszk-

3. ábra. Vlaho Bukovac: Raguzai nő (Dubravka), 1894. Budapest, Szépművészeti Múzeum, olaj, vászon, 300×220 cm

4. ábra.
Dubrovnik, Rektorpalota

5. ábra.
Pietro da Milano:
Aszklépiosz, XIV. század
negyvenes évei.
A dubrovnikai Rektor-palota
faragott oszlopfője

lépiosz, mert a ragály által gyakran sújtott város ily módon remélt segítséget a pusztító járványokkal szemben, de utalhat a város lakóinak epidaurusi származására is.

A Rektorpalota loggiáit tartó másik oszlopfőn Zsigmond király nevét olvashatjuk. A közelben álló Roland-oszlop eredeti, mára a város múzeumába került XV. századi felirata is megemlékezik Zsigmond magyar királyról, német-római császárról, aki az 1396. szeptember 28-án elvesztett nikápolyi csatát követően, decemberben tartózkodott Raguzában. Kevésbé ismert, hogy 1771-ig a város dominikánus kolostorában őrizték a Szent Jobb ereklyét, és hogy Szent István koponyacsontja továbbra is a dubrovnikai kolostor kincstárának látványossága.

A jelentős XIV–XVIII. századi építészeti emlékekkel büszkélkedő várost 1979-ben az UNESCO a világörökség részének nyilvánította. Erre azonban nem voltak tekintettel azok a szerb erők, amelyek Horvátország függetlenségi háborúja során 1991. december 6-án Dubrovnik történelmi városmagját lövették, a legnagyobb rombolást okozva a város történetében.

Az orvoslást szimbolizáló Aszklépiosz-ábrázolások jelentkezése kapcsán szeretnénk volna olvasóink figyelmét a horvát történelmi festészet két kiemelkedő alakjára irányítani, akiknek tárgyalt, kevésbé ismert alkotásait a budapesti Szépművészeti Múzeum őrzi – pillanatnyilag festményraktárában.

DR. MATITS FERENC

Ki is volt Gala, alias Helena Diakonova igazán? Egy kicsit más szemszögből...

A Kazányban, 1895-ben született Helena Diakonova, aki Galának nevezte magát, az első világháború kellős közepén hagyta el hazáját és családját, hogy Párizsban, a feltörekvő költő, Paul Éluard felesége legyen. A háború után mindketten csatlakoztak André Breton avantgárd köréhez, így részesei lehettek a Párizsban alakuló dada mozgalomnak, amelyből később a szürrealizmus formálódott.

1921-ben, Éluard és Gala Kölnben közelebbről megismerkedett Max Ernsttel is, a dadaisták egyik mozgatórugójával, és szenvedélyes sze-

relmi háromszög alakult ki közöttük. Gala és Max Ernst kapcsolata három évig tartott, de az asszony 1930-ban, férjét és gyermekét nem ezért a férfiért, hanem egy fiatal, még teljesen ismeretlen festő kedvéért hagyta el. Ő Salvador Dalí, akinek élete végéig műzsája, modellje és menedzsere lett egy személyben. Gala volt az, aki a mai értelemben vett sztárt csinált a művészből.

Úgy tűnt, semmi sem működik nélküle, ezt a mítoszt azonban igazán maga stilizálta önmagáról, de Dalí is egész életében egekbe magasztalta feleségét. Azt az asszonyt, akit több